

Abstraction og virkelighedskontakt i økonomisk teori

Hector Estrup og økonomisk metodologi

Foss, Nicolai J.

Document Version
Final published version

Publication date:
2003

License
CC BY-NC-ND

Citation for published version (APA):
Foss, N. J. (2003). *Abstraction og virkelighedskontakt i økonomisk teori: Hector Estrup og økonomisk metodologi*. Department of Management, Politics and Philosophy, CBS. MPP Working Paper No. 14/2003

[Link to publication in CBS Research Portal](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us (research.lib@cbs.dk) providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Download date: 01. Apr. 2023

Abstraction og virkelighedskontakt i
Økonomisk teori: Hector Estrup og økonomisk metodologi

Nicolai J. Foss

WP 14/2003

October 2003

MPP Working Paper No. 14/2003 ©
October 2003
ISBN: 87-91181-55-0
ISSN: 1396-2817

Department of Management, Politics and Philosophy
Copenhagen Business School
Blaagaardsgade 23B
DK-2200 Copenhagen N
Denmark
Phone: +45 38 15 36 30
Fax: +45 38 15 36 35
E-mail: ke.lpf@cbs.dk
www.cbs.dk/departments/mpp

Abstraktion og virkelighedskontakt i økonomisk teori: Hector Estrup og økonomisk metodologi

Nicolai J Foss

Institut for Ledelse, Politik og Filosofi
Copenhagen Business School
Blaagaardsgade 23B
2200 København N

13 oktober, 2003

Resumé

Med udgangspunkt i debatten mellem Hector Estrup og Hans Keiding i *Nationaløkonomisk Tidsskrift* (1986) diskuteres centrale aspekter af økonomisk metode og metodologi, specielt hvordan økonomer mener at der kan etableres kontakt mellem modeller og virkelighed, og hvilke implikationer dét har for vurderingen af teorier i økonomi (dvs. økonomisk metodologi).

Nøgleord

Økonomisk metodologi, model og virkelighed

Taksigelse

Disse noter er skrevet til seminaret i forbindelse med professor, dr. polit. Hector Estrups afskedsforelæsning d. 6. oktober 2003. Tak til Thomas Basbøl, Hector Estrup, Henrik Lando, Peter Møllgaard, og Hans Aage for kommentarer.

Indledning

Blandt Hector Estrups videnskabelige interesser har været økonomisk metodologi (Estrup 1988, 2000), det vil sige videnskabsteoretisk forskning med økonomisk teori som genstand. Feltet havde en ret markant, men kortvarig opblomstring fra omkring midten af 1970'erne og ca. 15 år frem. Det er aktuelt stabiliseret på et leje med et enkelt specialiseret tidsskrift (*Journal of Economic Methodology*), og et noget lavere aktivitetsniveau end for et par årtier siden. De fleste praktiserende økonomer har ikke haft den helt store tålmodighed med feltet (jf f.eks. Hahn 1992).¹

Økonomisk metodologi som et videnskabeligt felt var længe domineret af klassiske videnskabsteoretiske navne som Popper, Kuhn og Lakatos. Et godt eksempel er Mark Blaug's bog fra 1980, *The Methodology of Economics (or how economists explain)*, hvor hovedargumentet var at økonomer ikke praktiserede den falsifikationisme som mange hyldede – men faktisk *burde* praktisere den. Fokus er således på empiriske kriterier for teorivalg, og som antydnet med Blaug-eksemplet er en del af den økonomisk metodologiske litteratur fra denne tid klart normativ. Siden omkring 1990 har denne normativitet været på retur. Det skyldes at man i voksende grad drejer interessen væk fra kriterier for teorivalg, der ikke bare er empiriske, men også disciplin-uafhængige, og hen imod studiet af de implicite eller eksplicite kriterier som praktiserende økonomer faktisk anvender i forbindelse med vurdering af økonomiske teorier. Det betyder blandt andet at man interesserer sig for de retoriske aspekter af den økonomiske "konversation" (McCloskey 1983). Begreber som "social konstruktion" og "fysik-misundelse" tilhører også denne del af den økonomiske metodologi. Kriterierne for teorivalg bliver således "sociale," snarere end "empiriske," idet teorivalg og teoriudvikling ses som overvejende bestemt af faktorer som prestige, veltalenhed, og omkostninger og benefits ved at stå for bestemte teorier i bestemte forskersamfund.

¹ Men det er på den anden side få nobelprisforelæsninger, der ikke indeholder metodologiske statements, ofte særdeles stærke, se fx Debreu (1983) eller Buchanan (1986).

Hector Estrup har så vidt jeg kan se aldrig været specielt interesseret i den klassiske Popper-Kuhn-Lakatos-Feyerabend-Laudan-inspirerede økonomiske metodologi, selvom han med anerkendelse citerer Popper (Estrup 1986: 31).² Jeg kan heller ikke spore den store interesse hos ham for den nye "sociale" bølge i økonomisk metodologi. Hvis han overhovedet kan placeres, mener jeg at han repræsenterer et tredje syn (som dog til dels er foreneligt med de to andre), som vi kan kalde "ontologisk" (cf. Mäki 2001; Foss og Foss 2000).

Der er to vigtige aspekter af dette syn: For det første skal videnskabelige teorier konstrueres som forsøg på at begribe de kausale processer som konstituerer hvordan økonomien faktisk fungerer. For det andet ligger i det ontologiske syn dét at en opfattelse af økonomiens beskaffenhed i sig selv udgør en begrænsning på teoriudvikling og teorivalg (Mäki 2001: 371) – bestemte måder at udvikle teori på, måske bestemte teorier, er legitime eller illegitime i lyset af, hvordan man mener økonomien fungerer. Det lyder umiddelbart rørende enkelt og nærmest banalt – givetvis særligt for den praktiserende økonom -- men det er ikke noget flertalssynspunkt i økonomisk metodologi. Og når man begynder at dykke ned i synspunktet viser det sig da også at det enkle og selvfølgelige hurtigt bliver kompliceret.

Eksempler på Estrup som økonomisk metodolog af den "ontologiske" art kan findes i forskellige bidrag. Et eksempel er debatten mellem Estrup og Hans Keiding i *Nationaløkonomisk Tidsskrift* (Estrup 1986a,b; Keiding 1986).³ Debatten handlede om i hvilket omfang, og hvordan, generel ligevægtsteori kan etablere virkelighedskontakt, et klassisk spørgsmål som har været diskuteret, om end med andre perspektiver, af Samuelson, Hahn og andre. Jeg skal her bruge debatten som afsæt for yderligere at diskutere to fuldstændig fundamentale spørgsmål, som denne

² Og i Estrup (1986a: 15) karakteriserer han Keidings disputats (Keiding 1985) som Kuhnsk "normalforskning."

³ Et andet eksempel er artiklen "Nogle betragtninger over fremskridt i økonomisk teori i det 20. århundrede" (Estrup 2000), hvor diskussionen ikke inddrager gængse synspunkter på videnskabeligt fremskridt, men snarere betoner den velkendte Keyneske opfattelse af økonomien som "samfundstandlæge," med den ledsagende holdning at videnskabelige fremskridt må vurderes i forhold til kriterier som anvendelighed og operationaliserbarhed.

debat grundlæggende handlede om — Hvilken forbindelse er der mere generelt (det vil sige også udenfor en generel ligevægts-kontext) mellem model og virkelighed, og hvordan etablerer økonomer denne forbindelse? Jeg skal også kort diskutere (snarere antyde) hvordan disse spørgsmål og besvarelsen har forbindelse til økonomisk metodologi. Det er ikke hensigten at nå bestemte resultater; formålet er at reflektere over nogle grundproblemer i økonomers forskningspraksis og gøre dette med udgangspunkt i Hector Estrups refleksioner over samme.

Debatten mellem Estrup og Keiding

Hector Estrup og Hans Keidings debat fandt sted i det første nummer af *Nationaløkonomisk Tidsskrift* i 1986. Estrup lagde ud med en lang kommentar til Keidings netop forsvarede disputats, *Topics in General Equilibrium Theory* (Keiding 1985). Hans kommentar handlede "... hovedsagligt om, på hvilken måde, man skal opfatte, eller forstå, indholdet i ... eksistenssætninger inden for økonomisk teori" (Estrup 1986: 16). Problemet er at eksistenssætninger vises at gælde "... indenfor rammerne af et forudsat system. Formel eksistens siger således intet om eksistens i 'virkeligheden'" (p.17).

Gennem en kort begrebsanalyse og forskellige eksemplificeringer af eksistensbegrebet kommer Estrup frem til at matematiske eksistenssætninger kan bruges som "slutningsregler, hvormed man sammenkæde de ting, man kan se, eksisterer i virkeligheden." Således mener han at en sætning om eksistens af ligevægt i en model-økonomi — "I en økonomi af beskaffenhed β eksisterer der en ligevægt med et prissystem" — kan hjælpe os med at formulere "virkelige" eksistenssætninger á la "I den danske økonomi eksisterer der en ligevægt med et prissystem," når udgangspunktet er "virkelige" eksistenssætninger af typen "Den danske økonomi har beskaffenhed β ".

Men er den generelle ligevægtsteoris eksistenssætninger da blot en slags slutningsregler, eller kan de have en rolle som virkelighedsbeskrivelse? Estrup giver

to forskellige svar. Det første svar tager udgangspunkt i det problem at sætninger af typen, "I en(hver) økonomi af beskaffenhed β eksisterer der en ligevægt med et prissystem," hverken kan verificeres eller falsificeres, og derfor er empirisk intetsigende. Men et empirisk indhold kan selvsagt opnås ved at lægge vægt på nødvendige forudsætninger for ligevægt ("Enhver økonomi, hvor der eksisterer en ligevægt, må være af beskaffenhed β "), og sådanne sætninger "kan opfattes som kronen på et stort arbejde med mere 'sædvanlige' eksistensbeviser" (Estrup 1986a: 23). (Det er klart at kravene til de nødvendige betingelser yderligere kan skærpes, ikke mindst i retning af målbarhed af de relevante variable). Et fortrin ved Keidings (1985) disputats er netop formuleringen af de nødvendige betingelser som præferencestrukturen må opfylde for at der overhovedet kan eksistere ligevægt.

Estrup giver også et andet svar. Således sammenligner han (1986a: 26) de to sætninger:

- 1) Jeg (alle) ved, at der eksisterer priser, og
- 2) jeg kan bevise: I en økonomi af beskaffenhed β eksisterer der en ligevægt med et prissystem.

2) er interessant givet 1), forklarer Estrup, for beskaffenheden β *kan være* årsag til "det forbavsende prislefenomen," det vil sige at økonomien blandt andet fungerer ved at knytte kardinale tal til ellers ret så inkommensurable goder. Han nævner kort at dette er den gængse forklaringsmåde i "den økonomiske teori af i dag," men forfølger dog ikke dette videre, for eksempel gennem yderligere eksemplificering (det skal vi til gengæld gøre senere).

Keiding (1986) udformer sit svar som rettet mod en "bredere kreds af skeptikere overfor den generelle ligevægtsteori" (p.29), inkluderet Estrup. Det er vigtigt at se hans eget bidrag som et led i arbejdsdelingen i økonomisk teori, og hvad han har bidraget med er en "relativt beskedne servicefunktion overfor den samlede mekanisme, der hedder den økonomiske teoris udvikling" (p.32). Der ligger formentlig i dette at det er irrelevant at spørge til det empiriske indhold af et arbejde

som Keidings, for der er tale om et bidrag til produktionen af formelle "halvfabrikata" (ibid.); den empiriske applikation må komme senere i "produktionsprocessen." På den baggrund er "eksistensbeviser" lidt af en terminologisk blindgyder: Kald "eksistensbeviser" for "konsistenschecks," og Estrups pointe om at eksistensresultater er uden empirisk indhold bliver irrelevant, for formel konsistens kan ikke checkes empirisk.

I sit gensvar bemærker Estrup (1986b: 35) at Keiding ikke forholder sig til det grundlæggende problem som Estrup trækker frem: Keiding "... bygger ... ikke bro mellem de to opfattelser, at teorien på den ene side er en logisk-matematisk analyse af relationer mellem opstillede begreber og forudsætninger, på den anden side at den handler om denne verden." Konkret er det ikke klart hvordan man skal forene Keidings pointe at eksistensbeviser er rene formelle konsistenschecks med hans anden pointe om at teorien tillader at sige noget om incitamentskompatibilitet og således blandt andet kan bruges i skattedebatten i den virkelige verden. Der ligger i denne observation at en sådan brobygning er ønskværdig — ellers vil generel ligevægtsteori blot være "en selvkonstrueret spøgelsesverden."

Opsummerende kredser Estrup om en række relaterede og helt afgørende problemer om hvordan meget abstrakte modeller, og de matematiske egenskaber der kan vises at gælde for sådanne modeller, forholder sig til den virkelige økonomi. Han giver, som vi har set, et par bud på dette. Selvom hans kommentarer er respektfulde og kun behersket kritiske, anes dog en underliggende normativ dagsorden: Er det *legitimt* at gøre økonomisk teori så abstrakt at det bliver grundlæggende uklart, hvordan teorien overhovedet er relateret til virkeligheden? Hvad *er* legitime og illegitime abstraktioner i økonomisk teori? Hvilke *kriterier* kan vi opstille for legitimitet? Er disse kriterier på en eller anden måde noget der dikteres af den virkelige økonomis beskaffenhed?

Abstraktion i økonomisk teori

At være "abstrakt" i økonomisk teori er selvfølgelig ikke så meget et værdiladet adjektiv, som det er et nødvendigt aspekt af at lave økonomisk teori. Det har økonomer formentlig altid været klar over, og betragtet som ukontroversielt. Snarere har økonomer debatteret spørgsmålet *hvor* abstract, "urealistisk," økonomisk teori legitimt kan være. Estrup og Keidings debat indskriver sig således i en tradition, der omfatter Nassau Senior, John Stuart Mill, Carl Menger, Ludwig von Mises, Milton Friedman og Paul Samuelson og mange, mange andre. Det meste af den ældre litteratur er dog ikke præcis med hensyn til hvilke typer af abstraktion, der er tilladelige, og hvad kriterierne for at afgøre dette egentlig skulle være.

Èt af de få forsøg på at give et egentligt kriterium skyldes Oskar Morgenstern, som argumenterede for, at "...[r]adical simplifications are allowable in science so long as they do not go against the essence of the given problem" (i Furubotn og Richter 1997). Ifølge Morgenstern vil en given abstraktion/simplificering være "... faulty if it bypasses a fundamental feature of economic reality," og ikke tillader behandling af "the essence of the given problem."⁴

Man behøver ikke være filosof for at se at Morgensterns kriterium er ganske problematisk, ikke mindst fordi hvad der er "essensen" af et problem kan variere afhængig af hvilken økonom man spørger. En general ligevægsteoretiker vil med dette kriterium i hånden kunne forsvare generel ligevægtsteori fordi den netop fanger markedskonomiens "essens" (allokering gennem en prismekanisme), mens en Scumpeter-inspireret økonom med samme kriterium vil afvise samme teori fordi den *ikke* opfanger markedskonomiens essens (nemlig kreativ destruktion).

En anden årsag til, at abstraktion ikke er let at få tag på er at abstraktion kan antage mange forskellige former. Partiel ligevægtsanalyse involverer abstraktion. At udelukke entreprenørskab fra sin teori er en anden type abstraktion (Estrup 2000). En tredje type er at antage at det er gratis at skrive kontrakter. En fjerde er at antage at

⁴ Det er måske en lignende opfattelse der ligger bag Coases kritik af "blackboard economics" (Coase 1988). "Realism in assumptions," siger Coase, "... forces us to analyze the world that exists, not some imaginary world that does not" (Coase 1981: 18).

virksomhedens "natur" er at økonomisere med transaktionsomkostninger. Disse abstraktioner er ikke alene forskellige; de er også forskellige *typer*.

Abstraktion kan således betyde at detaljer gradvis skrælles af, så man begynder at nærme sig en universal. Det kan handle om hvor "realistisk" man gør en agents nyttefunktion. Abstraktion kan også betyde at man isolerer et sub-system fra andre sub-systemer, som i partiel ligevægtsteori. Eller det kan handle om at man forhindrer "change from within," som Schumpeter kritiserede generel ligevægts-teori for. Det kan endelig handle om at den analyserede økonomi isoleres fra eksterne påvirkninger (fx closed economy macroeconomics).

Abstraktioner fremkommer generelt gennem "idealiserende antagelser" (Mäki 1994), hvor en entitet, relation eller mekanisme nævnes men så at sige "nulstilles" (fx en antagelse om at det er gratis at skrive kontrakter; at påvirkninger fra andre markeder kan negligeres, etc.). Som antydnet er det i sagens natur umuligt at lave teori uden abstraktion. Men det betyder langt fra at økonomer er enige om, hvad der er gode eller legitime abstraktioner. Uenigheden kan opstå af forskellige årsager. Man kan for eksempel som Morgenstern (jf. foroven) mene, at der i en eller anden forstand eksisterer essentielle egenskaber ved økonomiske problemer eller ved agenterne selv, som det ikke er tilladeligt at abstrahere fra. Mere generelt kan man hævde at forskellige økonomer har forskellige "ontologiske commitments" (se Foss og Foss 2000; Mäki 2001), det vil sige forskellige opfattelser af hvordan økonomiens beskaffenhed bør afspejles i teorier, og hvilke begrænsninger med hensyn til teorivalg og teoriudvikling dette medfører.

Økonomisk forklaring

Mange økonomer, også særdeles teoretiske økonomer (f.eks. Maskin 1994), vil mene at formålet med deres arbejde i sidste ende er at forklare en mekanisme eller tendens i den virkelige verden, for eksempel præcis hvordan pengemængdeændringer påvirker prisniveauet, eller hvordan asymmetrisk information påvirker omfanget af handel på et marked. Nu er der mange kausale faktorer som producerer

fænomenerne i den virkelige verden, så for at have en realistisk chance for teoretisk at redegøre for en mekanisme eller tendens vil det ofte være nødvendigt at isolere dem fra andre mekanismer eller tendenser, for eksempel ved hjælp af *ceteris paribus*-klausuler. En økonomisk teori vil derfor kun repræsentere noget af den kausale mangfoldighed i den virkelige økonomi. Det er beslægtet med den måde hvorpå et laboratorie-eksperiment tillader undersøgelsen af bestemte mekanismer ved at isolere dem (Bhaskar 1978). Man kan med rimelighed sige, at økonomiske modeller bogstavelig talt er tanke-eksperimenter (Mäki 1992).

Moderne økonomisk-teoretisk forklaring, eller tanke-eksperimenteren, følger ofte den tilgang, som nogle gange betegnes som "*no fat-modelling*" og andre gange betegnes "*MIT-style theory*." Rasmussen (1994: 3) forklarer at

... the heart of the approach is to discover the simplest assumptions needed to generate an interesting conclusion – the starkest, barest, model that has the desired result. This desired result is the answer to some relatively narrow question.

Metoden består altså i at følge en to-trins-procedure: Først identificerer teoretikeren "an interesting conclusion," som kan være et stiliseret faktum, og derefter konstrueres en serie af præmisser (antagelser, generaliseringer) som tilsammen lige akkurat (matematisk) implicerer det relevante *explanandum*.

Et eksempel kan være observationen af det stiliserede faktum at der eksisterer produktgarantier på for eksempel brødristerne i den virkelige verden (trin 1). Forklaringen (trin 2) af dette faktum vil typisk for det første involvere en *antagelse* om at information om brødristeres kvalitet er asymmetrisk fordelt. For det andet vil den involvere en slags *generalisering*, der går på at kun virksomheder, der laver høj-kvalitets-brødristerne vil kunne ønske at levere produktgarantier; lav-kvalitets-producenter har ikke råd til at servicere de mange defekte brødristerne der vil blive tilbageleveret, hvis de tilbyder produktgarantier. Tilsammen implicerer antagelsen og generaliseringen, at produktgarantier eksisterer fordi de signalerer høj produktkvalitet.

I praksis vil modelleringen af dette involvere en mængde abstraktioner med hensyn til timing af spillet, fordelingen af information, og alle de abstraktioner som følger med en spilteoretisk analysemetodik. Men forhåbentlig er den rent verbale fremstilling nok til at give indtryk af metodens karakter af tankeeksperiment.

Spørgsmålet er så, hvad det er der gør at økonomer kan mene at et sådant eksperiment faktisk kan forklare noget som helst. *At de gør det, kan der næppe være tvivl om: Det er jo faktisk tilfældet at modeller af den type, som jeg løst har skitseret, ganske ofte bibringer en "aha-oplevelse" (man kan måske tænke på første gang man stiftede bekendtskab med for eksempel Akerlofs "lemons"-model eller Spences signalleringsmodel eller Harts property rights-model). Det er i sig selv overraskende, for accepten af sådanne forklaringer sker ofte uden at de er blevet testet mod andre mulige forklaringer. (Lav-kalorie-modellering giver kun tilstrækkelige og ikke nødvendige forklaringer af et fænomen). Så hvad er det der gør at disse forklaringer ofte simpelthen bare overbeviser, også uden at vi præsenteres for flotte, ledsagende økonometriske tests?*

Problemet er selvfølgelig at det langt fra er klart hvordan vi kommer fra det specifikke tankeeksperiment, hvor vi kan vise at en bestemt konklusion er nødvendig på baggrund af de gjorte antagelser, til udsagn om den virkelige verden (Sugden 2000: 19). Det var netop det, Estrup (1986a,b) problematiserede med reference til generel ligevægtsteori, men problemet rækker langt ud over generel ligevægts-teoriens kontekst.

Hvis vi skal bruge det ovenstående tankeeksperiment til at sige noget om hvorfor der eksisterer produktgarantier på brødristerne i den virkelige verden, kunne argumentation se ud som følger:

1. I vores *model/tankeeksperiment* følger eksistensen af produktgarantier på brødristerne af antagelse om asymmetrisk information om brødristeres kvalitet, og af generaliseringen at kun virksomheder, der laver høj-kvalitets-brødristerne vil ønske at levere produktgarantier.
2. Der findes produktgarantier i *den virkelige verden*.

3. *I den virkelige verden kan det være tilfældet at brødristerkvalitetsinformation er asymmetrisk, ligesom det (samtidigt) kan være tilfældet at kun virksomheder, der laver høj-kvalitets-brødristerere vil ønske at levere produktgarantier, eftersom det vil være for dyrt for producenter af lav-kvalitets-brødristerere at servicere de defekte risterere.*

Det er derfor rimeligt at mene at:

4. *I den virkelige verden skyldes eksistensen af produktgarantier på brødristerere asymmetrisk information om brødristereres kvalitet, samt det forhold at kun virksomheder, der laver høj-kvalitets-brødristerere kan levere produktgarantier.*

Det er imidlertid klart, at denne type argumentation kræver en form for "induktivt spring" (Mill 1843; Sugden 2000: 20) fra 1) til 4), idet vi i en vis forstand slutter fra noget partikulært, noget der gælder for en bestemt formel model med bestemte, veldefinerede egenskaber, til noget der gælder generelt for den virkelige verden. Det er ikke klart hvordan et sådant spring etableres. Hvad er det med andre ord, der gør en model troværdig som en god forklaring? Der er forskellige bud på dette.

Hvad gør en model troværdig som forklaring?⁵

Èt bud (Maskin 1994: 188) er følgende: Økonomer ser sædvanligvis dét at en models resultater er *robuste* (dvs. bibeholdes) overfor ændringer i specifikationen af modellen som en ønskværdig, ofte særdeles ønskværdig, egenskab. Det skyldes nok at robusthed giver grund til at tro enten at der en meta-model, hvorfra de specifikke modeller kan udledes som special-tilfælde, eller, beslægtet hermed, at et resultat udledt af én specifik model gælder for en klasse af modeller (Sugden 2000: 22). Som bekendt har ét af de vigtigste kritikpunkter af den nye spilteoretiske og informationsøkonomiske industriøkonomi været at denne robustheds-egenskab ikke er særlig fremtrædende, og at teoriens praktiske anvendelighed *derfor* er begrænset (f.eks. Peltzman 1991). Dette argument indebærer at der sker der en kobling mellem

⁵ Dette afsnit trækker særligt på Sugden (2000).

graden af robusthed og graden af virkelighedskontakt, anvendelighed, operationaliserbarhed, etc. Problemet er blot at robusthed er en egenskab ved modelverdenen, ikke ved den virkelige økonomi. At mene at en model er robust er netop at lave et "induktivt spring" fra en bestemt model til en klasse af modeller, ikke fra modellen til den økonomiske virkelighed. Vores spørgsmål, Hvad er det der gør modeller troværdige som forklaringer af forhold i den virkelige økonomi?, er stadig ikke besvaret.

En del af forklaringen tror jeg har at gøre med at mange (ikke alle) økonomer er "videnskabelige realister" i den noget brede og upræcise forstand, at formålet med teori er at forstå de kausale processer som konstituerer økonomiens funktioneren (Foss 1994; Mäki 2001). Det indebærer at begivenheder i den virkelige økonomi (fx handel) og de enheder som er involveret i disse begivenheden (forbrugere, virksomheder) teoretisk forstås som manifestationer af underliggende processer (fx nyttemaximering, strategisk adfærd). Disse underliggende processer er ikke tankespind; den praktiserende økonom mener at noget lignende finder sted i den virkelige økonomi, eller i hvert fald at det er "realistisk" at mene at det *kan* finde sted.⁶ Med andre ord er der væsentlige *fællestræk* mellem den økonomiske model og den virkelige verden, der betyder at der *kan være* tilstande af den virkelige økonomi, der er "overlappende" med modellen. (Gode) modeller beskriver "credible worlds" (Sugden 2000). Markeder i økonomien *kan* faktisk opføre sig som i no trade-situationen i Akerlofs lemons-model. Som Sugden (2000: 25) forklarer:

We recognize the significance of the similarity ... between model markets and real markets, by accepting that the model world *could* be real – that it describes a state of affairs that is *credible*, given what we know (or think we know) about the general laws governing events in the real world. On this view, the model is not so much an abstraction from reality as a parallel reality.

⁶ Som Mäki (2001: 372) bemærker: "There is a sense in which adequate explanations *are* descriptions of going-ons in the world."

Det er denne "similarity" der gør at det "inductive spring" fra modelverdenen til den virkelige økonomi kan foretages.

Hvad er en "god" model?

Et bud på, hvad en troværdig model er, kunne således være at den forekommer os at være "anvendelig," "operationaliserbar" og så videre fordi den har nogle afgørende fællestræk med den virkelige økonomi, og *kunne* være deskriptivt overlappende med den virkelige økonomi. "Troværdighed" af denne art kunne udgøre en del af hvad vi forstår ved en "god" model. Det er klart at økonomer har yderligere kriterier for hvad der er en god model, såsom det selvfølgelige krav om fravær af formel modsigelse. Konsekvent anvendelse af Occams rasekniv er et andet eksempel. Der er givetvis også æstetiske og helt sikkert politiske kriterier. Men der er også kriterier som sjældent gøres explicitte, og som har at gøre med præcis hvordan modellen forholder sig til virkeligheden. Lad os tage moderne lav kalorie-modellering som eksempel.

Man kan mene at denne modelleringspraksis er et glimrende eksempel på anvendelsen af den Occam'ske rasekniv i økonomisk teori: Modellen designes til at kaste lys over en helt bestemt mekanisme, som man mener underligger et fænomen i den virkelige verden, og kun de antagelser der skal til for at forklare fænomenets eksistens gøres. Det er selvsagt svært principielt at have problemer med denne grundlæggende metodik. Når der kan være grund til at være lidt utryk ved "no fat"-modellering skyldes det da også den måde metodikken praktiseres på: Fedtsugningen går måske nogen gange *for* vidt. Abstraktionerne er *for* voldsomme.

Jeg synes for eksempel at det er at gå for vidt, når det for eksempel antages i meget økonomisk organisationsteori at agenter er fuldstændig uvidende om nogle relevante variable men perfekt informerede om andre relevante variable, eller at nogle ejendomsrettigheder perfekt kan håndhæves mens andre slet ikke kan håndhæves (Foss og Foss 2000, 2001). Jeg siger med vilje "synes" fordi det kan

forekomme svært at give rationelle begrundelser for dette synspunkt. Man kunne jo sige, at sådanne antagelser blot er med til "sætte tingene på spidsen."

Måske er synspunktet grundlæggende æstetisk, fordi hvad jeg grundlæggende har problemer med er den manglende *symmetri* i det underliggende argument: Hvis folk er uvidende om et forhold på grund af begrænset rationalitet eller informationsomkostninger, hvorfor er de så ikke delvis uvidende om alt muligt andet?

På den anden side er det klart at megen teoretisk dynamik handler om kritik af antagelser abstraktion, forsøg på at udskifte meget abstrakte antagelser med mindre abstrakte antagelser, etc. Det er svært at tro at dette *blot* handler om æstetik. Det har da givetvis også meget at gøre med ens teoretiske ståsted og med den socialisering man har været igennem i forbindelse med sin forskeruddannelse. Hvad der er tilladeligt for en MIT-mikroøkonom er måske ikke tilladeligt i University of Chicagos price theory-workshop, og *vice versa*.⁷

I den sammenhæng er det også troligt at det ovenfor diskuterede kriterium for en troværdig økonomisk model — *vi kan forestille os at den virkelige økonomi er som beskrevet i modellen* — spiller en rolle. Det er simpelthen meget svært at forestille sig at den virkelige økonomi kan være som i en model, hvor for eksempel nogle rettigheder slet ikke er juridisk håndhævede mens andre er perfekt juridisk håndhævede. Det skyldes at vi ikke kan forestille os en økonomi med 0 håndhævelsesomkostninger, givet hvad vi ved om den menneskelige natur.⁸ Som det endelig antyder, har vi måske her et godt case for at modellerende økonomer holder sig *ajour* med den virkelige økonomi – deres modeller bliver bedre af det.

⁷ Det er her, at det "ontologiske" perspektiv i økonomisk metodologi skaber kontakt til det "sociale" (jf. Indledningen).

⁸ Yderligere overvejelser af denne art kan findes i Furubotn og Richter (1997) og Foss og Foss (2000).

Afslutning: En ny rolle for økonomisk metodologi?

Jeg begyndte med at give en kort karakteristik af økonomisk metodologi som et videnskabeligt felt, og med at bemærke at Hector Estrup ikke har fulgt den slagne vej indenfor økonomisk metodologi, det vil sige at dyrke perlerækken af growth of knowledge-filosoffer, og søge at anvende dem på økonomisk teori. I stedet har hans metodologiske kriterier, så vidt jeg kan se, snarere været dem som vi naturligt ville forvente hos den praktiserende økonom: Er denne model troværdig? Er den realistisk? Er dens abstraktioner passende for formålet eller gør de vold på det fænomen der ønskes forklaret? Etc. Sådanne spørgsmål er metodologiske I betydningen: Meta-teoretiske. De har også en væsentlig ontologisk dimension.

De er også spørgsmål som megen teoretisk diskussion handler om; ja, dynamik og udvikling i økonomisk teori handler vel netop i meget høj grad om konfrontation gennem denne type spørgsmål og forsøg på at besvare dem (Mäki 1994; Estrup 1986: 16). Det er egentlig ret selvfølgelig, særligt for den praktiserende økonom. Men det er en indsigt som kun langsomt er fremkommet i den økonomiske metodologi, fordi så meget interesse her har været koncentreret om abstrakte kriterier som falsificérbarhed, novel facts, og lignende.

Der er mange fordele mod således at flytte fokus i den økonomiske metodologi. En fordel er at økonomisk metodologi bliver mindre arrogant og prætentios, fordi man i højere tager økonomers praksis seriøst. Økonomisk metodologi kan fravristes smagsdommere, der måske ingen egentlig føling har med teorien, fordi de ikke praktiserer den; det bliver i høj grad den reflekterede *udøver* af økonomisk teori- og modelbygning, der kan praktisere økonomisk metodologi. En anden fordel, som sikkert vil tiltale Hector Estrup, er at teorihistorie og økonomisk metodologi af indlysende årsager bliver endnu tættere forbundne.

Referencer

- Bhaskar, Roy. 1978. *A Realist Theory of Science*. Brighton: Harvester-Wheatsheaf.
- Buchanan, James G. 1986. „The Constitution of Economic Policy,” <http://www.nobel.se/economics/laureates/1986/buchanan-lecture.html>
- Blaug, Mark. 1980. *The Methodology of Economics or How Economists Explain*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Coase, Ronald H. 1988. *The Firm, the Market and the State*. Chicago: University of Chicago Press.
- Debreu, Gerard. 1983. “Economic Theory in the Mathematical Mode,” <http://www.nobel.se/economics/laureates/1983/debreu-lecture.html>
- Estrup, Hector. 1986a. “Ligevægt og Virkelighed,” *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 124: 16-28.
- Estrup, Hector. 1986b. “En verden af spøgelse,” *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 124: 33-39.
- Estrup, Hector. 2000. “Nogle betragtninger over fremskridt i økonomisk teori i det 20. århundrede,” *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 138: 121-134.
- Foss, Nicolai J. 1994. “Realism and Evolutionary Economics”. *Journal of Social and Biological Systems* 17: 21-40.
- Foss, Nicolai J. 1998. “The New Growth Theory: Some Intellectual Growth Accounting,” *Journal of Economic Methodology* 5: 223-246
- Foss, Kirsten og Nicolai Foss. 2000. “Theoretical Isolation in Contract Economics,” *Journal of Economic Methodology* 7: 313-339.
- Foss, Kirsten og Nicolai Foss. 2001. “Assets, Attributes and Ownership,” *International Journal of the Economics of Business* 8: 19-37.
- Friedman, Milton. 1953. “The Methodology of Positive Economics,” i idem. *Essays in Positive Economics*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Furubotn, Erik and Rudolf Richter. 1997. *Institutions and Economic Theory*. Ann Arbor: Michigan University Press.
- Hahn, Frank H. 1992. „Why Bother With Methodology?,” *Royal Economics Society Newsletter (April)*: 5.
- Hausman, Daniel. 1992. *The Inexact and Separate Science of Economics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Keiding, Hans. 1985. *Topics in General Equilibrium Theory*. København: Økonomisk Institut.
- Keiding, Hans. 1986. “Er Morlille en sten?,” *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 124: 29-22.

- MacCloskey, Donald. 1983. "The Rhetorics of Economics," *Journal of Economic Literature* 21: 481-517.
- Maskin, Eric. 1994. "Conceptual Economic Theory," i Peter Klein. *The Role of Economic Theory*. Boston: Kluwer.
- Mill, John Stuart. 1843. *A System of Logic*. 1967 ed. London: Heinemann.
- Mäki, Uskali. 1992. "On the Method of Isolation in Economics," *Poznan Studies in the Philosophy of the Sciences and the Humanities* 38: 147-168.
- Mäki, Uskali. 1994. "Isolation, Idealization, and Truth in Economics," in Bert Hamminga and Neil B. de Marchi, eds. *Idealization VI: Idealization in Economics*. Amsterdam: Rodopi.
- Mäki, Uskali. 2001. "The Way the World Works (www): Towards an Ontology of Theory Choice," i idem. 2001. *The Economic World View*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rasmussen, Eric. 1994. *Games and Information*. Oxford: Basil Blackwell.
- Peltzman, Sam. 1991. "The Handbook of Industrial Organization: a Review Article," *Journal of Political Economy* 99: 201-217.
- Sugden, Robert. 2000. "Credible Worlds: The Status of Theoretical Models in Economics," *Journal of Economic Methodology* 7: 1-32.